

UDC | УДК : 343.102

Анотація: У статті розглянуто особливості реалізації кримінальних процесуальних повноважень підрозділів Національного антикорупційного бюро України як органу досудового розслідування. Звернуто увагу на виключність окремих положень кримінального процесуального законодавства України, які обумовлені специфікою попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, відповідно до вимог підслідності кримінальних проваджень.

Ключові слова: корупційне правопорушення; Національне антикорупційне бюро України; органи досудового розслідування; підслідність; досудове розслідування.

DIVISION OF THE NATIONAL ANTI-CORRUPTION BUREAU OF UKRAINE AS A BODY OF PRE-TRIAL INVESTIGATION

SYSOENKO, G., SAMODIN, A.

1 – *Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Academy of Advocacy of Ukraine*

2 – *Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, National Academy of Internal Affairs*

Abstract

The article discusses the features of the implementation of criminal procedural powers of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine as the body of pre-trial investigation; draws attention to the exclusivity of certain provisions of the criminal procedural legislation of Ukraine, which are due to the specificity of prevention, cessation, investigation and disclosure of corruption offenses, according to the requirements and the investigative jurisdiction of the criminal proceedings.

Specificity of office units in the area of criminal procedural relations is determined by subject to such provisions as competences defined on the basis of jurisdiction; exceptional individual powers due to specific procedural activities; especially the implementation of Public Prosecutions and judicial control and interaction with individual government agencies and law enforcement agencies; procedural form for prosecution and procedural guarantees of autonomy and independence in the exercise of investigative powers.

Authors substantiate the feasibility of adopting a separate legal act on pre-trial investigation in Ukraine to enhance legal status of the investigator; to define more precisely

ПІДРОЗДІЛИ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ ЯК ОРГАН ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Г. І. СИСОЄНКО

*кандидат юридичних наук, доцент,
Академія адвокатури України*

А. В. САМОДІН

*кандидат юридичних наук, доцент,
Національна академія внутрішніх справ*

✉ зв'язок з авторами: через Редакцію

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розв'язання проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сьогоднішньому етапі розвитку держави, оскільки саме корупція є однією з причин, що призвела до масових протестів в Україні наприкінці 2013 року – на початку 2014 року [7]. У зв'язку із цим, відповідно до розділу 4 Антикорупційної стратегії [2], з метою ефективної протидії корупційним правопорушенням має бути створено систему інструментів, які дадуть змогу ефективно виявляти та розслідувати корупційні злочини, конфісковувати майно, яке було предметом злочинної діяльності або набуто внаслідок такої діяльності, притягувати до відповідальності осіб, причетних до вчинення корупційних злочинів. Одним із прогнозованих заходів, за допомогою яких має бути досягнута вказана мета, є утворення спеціально уповноваженого органу з питань виявлення та розслідування корупційних злочинів, враховуючи спеціалізацію органу на корупційних злочинах, вчинених посадовими особами вищого рівня, суддями, прокурорами, іншими особами за умови, що корупційний злочин становить високу суспільну небезпеку.

Враховуючи викладені положення та визначені напрями протидії корупційним правопорушенням, базове законодавство

a system of pre-trial investigation, its objectives, basic principles and powers; to refine concept of investigator and legal guarantees of his procedural autonomy and independence; to declare the most substantial terms and conditions, including requirements for candidates for positions, the appointment, dismissal from these positions, especially in prosecutor's office; and, it goes without saying, – the benefits and social guarantees. The adoption of such a legal act would enshrine human capacity of pre-trial investigation, which consequently increase the quality of pre-trial investigation in a whole and will better achieve the objectives of the criminal justice process in general.

Keywords: corruption offense; National Anti-Corruption Bureau of Ukraine; bodies of pre-trial investigation; jurisdiction; pre-trial investigation.

ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦИОННОГО БЮРО УКРАИНЫ КАК ОРГАН ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ

СЫСОЕНКО Г. И., САМОДИН А. В.

1 – кандидат юридических наук, доцент,
Академия адвокатуры Украины

2 – кандидат юридических наук, доцент,
Национальная академия внутренних дел

Аннотация: В статье рассматриваются особенности реализации процессуальных полномочий Национального антикоррупционного бюро Украины в качестве органа досудебного расследования. Обращается внимание на исключительность отдельных положений уголовного процессуального законодательства Украины, которые обусловлены спецификой предупреждения, выявления, прекращения, расследования и раскрытия коррупционных правонарушений, в соответствии и требованиями подследственности уголовных судопроизводств.

Ключевые слова: коррупционное правонарушение; Национальное антикоррупционное бюро Украины; органы досудебного расследования; подследственность; досудебное расследование.

Open Access

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

України у цій сфері до якого належить, Закон України «Про запобігання корупції» у ст. 1 визначає, що спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є органи прокуратури, органи внутрішніх справ України, Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБ), Національне агентство з питань запобігання корупції [6]. У подальшому, у ст. 4 він визначає центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику як Національне агентство з питань запобігання корупції, формування керівного складу якого розпочалось 23 квітня 2015 року.

З метою реалізації цих та інших положень вказаного Закону, у системі органів прокуратури передбачено створення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, особливості діяльності якої визначено у ст. 81 нового Закону України «Про прокуратуру», а її центральний апарат і територіальні філії, які розташовуються в тих самих містах, в яких розташовані територіальні управління Національного антикорупційного бюро України [5; 9].

Основним державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, відповідно до вимог підслідності, а також запобігання вчиненню нових визначається НАБ (ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» [8] – далі Закон), а окремі його підрозділи, відповідно до чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), набувають статусу самостійного органу досудового розслідування.

Доцільність створення такого самостійного органу досудового розслідування обґрунтовується певними статистичними даними. Зокрема, відповідно до Єдиного звіту про кримінальні правопорушення по державі за січень – березень 2015 року, органами прокуратури усього було обліковано (внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань) 1833 злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, до яких належать й корупційні кримінальні правопорушення, з яких 335 було кваліфіковано за ст. 368 Кримінального кодексу України (далі – КК) як прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою [1]. Водночас, відповідно до п. 1 розділу 11 «Перехідні положення» КПК, після введення в дію ч. 5 ст. 216 КПК, яка регламентує питання підслідності кримінальних проваджень, усі матеріали кримінальних проваджень, досудове розслідування яких здійснюється органами прокуратури, передаються слідчими органів прокуратури НАБ. Адже відповідно до ст. 121 Конституції України на органи прокуратури України здійснення функцій досудового слідства не покладається.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми організації та процесуальної діяльності органів досудового розслідування перебувають у площині наукових досліджень багатьох вчених, зокрема їх досліджували: О. В. Баулін, В. І. Галаган, Г. П. Громов, Л. М. Лобойко, Н. В. Жогін, Ф. Н. Фаткуллін, Ф. А. Лопушинський, Є. М. Коваленко, В. Т. Маляренко, В. В. Ніколайченко, Р. Д. Рахунов, А. Л. Рівлін, О. П. Рижаків, М. С. Строгович, Л. Д. Удалова, В. М. Тертишник, С. А. Шейфер, М. Л. Якуб, Ю. П. Янович та інші. Цей перелік можна продовжувати, оскільки майже усі вчені, які досліджували питання присвячені проблемам досудового розслідування, діяльності та реформування правоохоронних органів у тій чи іншій мірі торкалися питань, що пов'язаних із системою органів досудового розслідування та їх кримінальною процесуальною компетенцією.

Загальні питання реформування досудового слідства в Україні обговорюються на численних науково-практичних конференціях, а також перебувають у площині діяльності окремих громадських організацій, державних органів та правоохоронних структур нашої держави. Водночас, нове базове законодавство у сфері протидії корупції було прийнято нещодавно, а наша держава у минулому не має досвіду функціонування правоохоронних органів такого типу, тому виникає необхідність дослідження питань пов'язаних із кримінальною процесуальною регламентацією питань діяльності підрозділів НАБ у сфері кримінального судочинства, а нагальною проблемою у цьому напрямі є удосконалення окремих положень КПК, а також наповнення правового поля необхідними підзаконними нормативно-правовими актами метою реалізації окремих положень Закону.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є аналіз законодавства України, яке визначає специфіку діяльності НАБ як органу досудового розслідування, а також обґрунтування та формулювання пропозицій про внесення змін та доповнень до чинного КПК у частині досліджуваних питань.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналізуючи чинний КПК, зокрема й ті зміни та доповнення які відбулись у ньому у продовж останнього року, варто відмітити, що основними критеріями, які впливають на формування системи органів досудового розслідування сьогодні є не тільки напрями державної політики у цій сфері, на які ми вже звертали увагу, а й певні положення кримінального процесуального права.

За загальним правилом, усі органи досудового розслідування, визначені ст. 38 КПК користуються однаковими повноваженнями, за виключенням особливостей щодо підслідності. Підрозділи детективів, підрозділу внутрішнього контролю НАБ, включено до загальної системи органів досудового розслідування, а їх начальники та службові особи набули процесуального статусу керівників органу досудового розслідування та слідчих (пункти 8 та 17 ст. 3 КПК). Водночас, специфіка повноважень підрозділів НАБ у сфері кримінальних процесуальних відносин визначається з врахуванням таких положень як: сфера повноважень, визначена на основі підслідності; виключність окремих повноважень, які обумовлені специфікою процесуальної діяльності; особливості реалізації прокурорського нагляду та судового контролю, а також взаємодії з окремими органами державної влади та правоохоронними органами; процесуальна форма притягнення до кримінальної відповідальності, а також гарантії процесуальної самостійності та незалежності слідчих при здійсненні повноважень.

Сфера повноважень, визначена на основі підслідності. З врахуванням положень ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» щодо визначення понять «корупційне правопорушення» та «корупція», ч. 5 ст. 216 КПК визначає підслідність досліджуваного нами органу досудового розслідування. Зазначимо, що до сфери повноважень самого НАБ, відповідно до ст. 16 Закону віднесено не тільки здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, а й проведення оперативно-розшукових заходів з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, вжиття заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної кон-

фіскації у кримінальних правопорушеннях, забезпечення на умовах конфіденційності та добровільності співпрацю з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення тощо.

Детективи НАБ здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених ст.ст. 191, 206², 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 368, 368², 369, 369², 410 КК, за наявності таких умов: спеціального суб'єкта вчинення злочину визначеного п. 1 ч. 5 ст. 216 КПК (наприклад, Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України та ін.); розмір предмета злочину або завданої ним шкоди в п'ятсот і більше разів перевищує розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на час вчинення злочину (якщо злочин вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого є частка державної або комунальної власності); злочин, передбачений ст. 369, ч. 1 ст. 369² КК, вчинено щодо службової особи, визначеної у ч. 4 ст. 18 КК або у п. 1 ч. 5 ст. 216 КПК.

До особливостей (специфіки) такої підслідності доцільно відносити: по-перше, можливість в окремих випадках розслідувати кримінальні правопорушення, які віднесені до підслідності слідчих інших органів, зокрема якщо це пов'язано з попередженням, виявленням, припиненням та розкриттям зазначених вище кримінальних правопорушень. По-друге, зазначене процесуальне рішення приймається директором НАБ та за погодженням із прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, водночас, за загальним правилом (ст.ст. 36, 216, 218 КПК) питання підслідності кримінальних проваджень прокурор вирішує самостійно. По-третє, персональна підслідність злочинів, передбачених ст.ст. 354, 364–370 КК, які були вчинені службовою особою НАБ (крім Директора НАБ, його першого заступника та заступника) детективам підрозділу внутрішнього контролю НАБ. Тобто, з метою попередження, виявлення та розслідування правопорушень у діяльності працівників НАБ у складі його центрального управління діє підрозділ внутрішнього контролю, який вправі здійснювати оперативно-

розшукові заходи та досудове розслідування з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень у діяльності працівників НАБ (ст. 27 Закону).

Водночас, вирішуючи питання про специфіку визначення підсудності кримінальних правопорушень підслідних НАБ, законодавець вказує на те, якщо кримінальне правопорушення, досудове розслідування якого проводилося територіальним управлінням НАБ, вчинено у межах територіальної юрисдикції місцевого суду за місцезнаходженням відповідного територіального управління НАБ то кримінальне провадження здійснює суд, найбільш територіально наближений до суду за місцезнаходженням відповідного територіального управління НАБ, іншої адміністративно-територіальної одиниці (ч. 3 ст. 32 КПК).

Виключність окремих повноважень, які обумовлені специфікою процесуальної діяльності. Зокрема, ст. 19 Закону, передбачає створення в НАБ спеціальної телефонної лінії та забезпечення можливості подання заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення, у тому числі анонімної через офіційний веб-сайт НАБ у мережі Інтернет та засобами електронного зв'язку, а порядок реєстрації, обліку та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, віднесені законом до підслідності НАБ, визначається його Директором. Одразу виникає питання, щодо відповідності цього положення приписам ч. 1 та 2 ст. 214 КПК та Положенню про Єдиний реєстр досудових розслідувань.

Цікавим є й положення оновленої ч. 2 ст. 41 КПК, відповідно до якої співробітники підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України наділені правом здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора. Водночас, ч. 2 не зовсім узгоджується за змістом із ч. 1 цієї статті у якій ведеться мова про певне письмове доручення детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Частково обмежуючи, загальні засади судового контролю у кримінальному провадженні, законодавець у ч. 2 ст. 170 КПК щодо підстав для арешту

майна, надає можливість за рішенням Директора НАБ (або його заступника), погодженого прокурором накладати строком до 48 годин попередній арешт на майно або кошти на рахунках фізичних або юридичних осіб у фінансових установах. Одночасно встановлюються умови про те, що: 1) прийняття такого рішення можливе лише у невідкладних випадках і виключно з метою збереження речових доказів або забезпечення можливої конфіскації чи спеціальної конфіскації майна у кримінальному провадженні щодо тяжкого чи особливо тяжкого злочину; 2) після його прийняття, прокурор невідкладно, але не пізніше ніж протягом 24 годин звертається до слідчого судді із клопотанням про арешт майна.

Звертає на себе увагу й нова негласна слідча (розшукова) дія – моніторинг банківських рахунків (ст. 269¹ КПК), яка проводиться за наявності обґрунтованої підозри, що особа здійснює злочинні дії з використанням банківського рахунку, або з метою розшуку чи ідентифікації майна, що підлягає конфіскації або спеціальній конфіскації, у кримінальних провадженнях, віднесених до підслідності НАБ. З метою отримання дозволу на її проведення, прокурор може звернутися до слідчого судді в порядку, передбаченому ст.ст. 246, 248, 249 КПК, для винесення ухвали про моніторинг банківських рахунків, у разі ухвалення якої банк буде зобов'язаний надавати НАБ в поточному режимі інформацію про операції, що здійснюються на одному або декількох банківських рахунках.

Торкнулися зміни й інституту угод у кримінальному провадженні. Так, відтепер, відповідно до ч. 4 ст. 469 КПК угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності НАБ за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності НАБ, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами.

Особливості реалізації прокурорського нагляду та судового контролю, а також взаємодії з окремими органами державної влади та правоохоронними органами. Враховуючи специфіку кримінальних правопорушень підслідних НАБ, законодавець заборонив прокурорів доручати здійснення досу-

дового розслідування кримінального правопорушення, віднесеного до підслідності НАБ, іншому органу досудового розслідування, а скасування незаконних та необґрунтованих постанов слідчих та прокурорів НАБ, а також вирішення спору про підслідність віднесено до виключної компетенції Генерального прокурора України або особи, яка виконує його обов'язки (ст. 36 КПК), а також його заступника – виключно за положеннями ч. 5 ст. 216 КПК.

Водночас, ч. 5 ст. 216 КПК передбачає можливість прокурора, своєю постановою відносити кримінальне провадження у злочинах, передбачених абзацом 1 ч. 5 ст. 216 КПК, до підслідності детективів НАБ, якщо відповідним злочином було заподіяно або могло бути заподіяно тяжкі наслідки охоронюваним законом свободам та інтересам фізичної або юридичної особи, а також державним чи суспільним інтересам. Зокрема, під тяжкими наслідками у цьому контексті розуміється заподіяння шкоди життєво важливим інтересам суспільства та держави, зокрема державному суверенітету, територіальній цілісності України, реалізації конституційних прав, свобод і обов'язків трьох і більше осіб.

Забезпечуючи процесуальну самостійність НАБ у сфері міжнародного співробітництва при розслідуванні підслідних йому кримінальних правопорушень, законодавець відносить НАБ до Центрального органу України, обмежуючи при цьому відповідні повноваження Генеральної прокуратури України звертається із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та розглядати відповідні запити іноземних компетентних органів (ст. 545 КПК), а також зобов'язує Генеральну прокуратуру України та Міністерство юстиції України у триденний строк надсилати до НАБ отримані (надані) у рамках надання міжнародної правової допомоги матеріали, які стосуються фінансових та корупційних кримінальних правопорушень, у вигляді довідки.

Процесуальна форма притягнення до кримінальної відповідальності, а також гарантії процесуальної самостійності та незалежності слідчих при здійсненні повноважень. Така теза забезпечується, по-перше, належністю Директора та працівників НАБ, до категорії осіб, відносно яких кримі-

нальним процесуальним законом встановлюється особливий порядок кримінального провадження (ст. 480 КПК). Таким особам, письмове повідомлення про підозру здійснюється Генеральним прокурором України (виконувачем обов'язків Генерального прокурора України), а працівникам НАБ – також його заступником. По-друге, відсторонення від посади Директора НАБ здійснюється слідчим суддею лише на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора України. По-третє, розслідування кримінальних правопорушень, вчинених службовими особами НАБ, прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування кримінальних правопорушень віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю НАБ здійснюють слідчі органів державного бюро розслідувань (ч. 4 ст. 216 КПК). По-четверте, кримінальне провадження стосовно Директора НАБ, а також щодо обвинувачення у вчиненні кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБ, здійснюється з обов'язковим врахуванням положень ст. 31 КПК щодо складу суду, стажу роботи професійних суддів, а також клопотань обвинуваченого про участь присяжних у складі такого суду.

ВИСНОВКИ

Зважаючи на багатоаспектність досліджуваного нами питання, яке перш за все стосується організаційної структури органів досудового розслідування, доцільним є прийняття окремого нормативно-правового акту щодо системи досудового слідства в Україні та правового статусу слідчого. Зокрема, такий законопроект зараз зареєстро-

ваний у Верховній Раді України (проект Закону «Про систему досудового слідства України та статус слідчих» № 1187 від 02.12.2014) у якому визначено: систему досудового слідства; завдання, основні засади діяльності та повноваження органів досудового розслідування; поняття слідчого та правові гарантії його процесуальної самостійності та незалежності; найбільш суттєві умови праці, зокрема, вимоги до кандидатів на посади слідчих, порядок призначення, звільнення з таких посад, особливості притягнення до відповідальності; і найголовніше – матеріальне забезпечення та соціальні гарантії слідчого. Прийняття такого нормативно-правового акту сприятиме збереженню кадрового потенціалу органів досудового розслідування, а це як наслідок підвищить якість досудового розслідування у цілому та дозволить більш ефективно досягати завдань кримінального судочинства у цілому.

Доцільно зазначити й те, що потребують взаємоузгодження й окремі положення: пунктів 2 та 3 ч. 1 ст. 481 КПК щодо суб'єкта, який вправі вручити письмове повідомлення про підозру Директору або іншому працівнику НАБ; ст. 19 Закону з положеннями ст. 214 КПК щодо порядку реєстрації, обліку та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення; ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» щодо спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції з положеннями ст. 216 КПК, яка регламентує підслідність кримінальних проваджень відносно окремих органів досудового розслідування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень–березень 2015 року [Електронний ресурс] / Генеральна прокуратура України. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112173&libid=100820&c=edit&c=fo
2. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки : Затверджено Законом України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/paran690#n690>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України № 4651-VI від 13.04. 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/4651-17
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції : Закон України від 12.02.2015 № 198-VIII : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/198-19?test=NOaMfL2dtr58yvU6ZinjAq01Hdls2sFggkRbI1c>
6. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
7. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки : Закон України від 14.10.2014 № 1699-VII : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>
8. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>
9. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 77-VIII від 28.12.2014, № 198-VIII від 12.02.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page5>